

**БОРИС ЗУБКОВ, ЕВГЕНИЙ
МУСЛИН
КОРИФЕЙ ИЛИ УМЕНИЕТО
ДА СЕ ДИСКУТИРА**

Превод от руски: Цвета Христова, 1968

chitanka.info

Кълна се в единадесетте си пипала (всички марсианци имат по единадесет пипала), че никой не умее по-добре от мен да води научни дискусии! Впрочем, от собствен опит съм се убедил, че всевъзможните научни конференции, симпозиуми и колоквиуми преследват главно две полезни цели: първо, укрепват финансовото положение на ония организации, които дават под наем своите дворци, зали, коридори и тоалетни стаи за провеждане на съвещанията; второ, увеличават извънредно много работата на сухопътния и въздушния транспорт. Дузина добре посетени конференции — и планът на Главмарстранс за превозване на пътници е преизпълнен. За икономическото процъфтяване на транспорта особено полезно е да се свика съвещание по усвояване на знойните марсиански пустини нейде на южния полюс и, обратно, колоквиум по използване на полярните снежни шапки — на екватора. Тогава кръстосаните превози на участниците в съвещанията ще добият масов характер.

Освен това конференциите допринасят и за обмен на мнения и установяване на лични връзки, което е също полезно. Но главното е умението да се дискутира!

Всичко започна от деня, когато двамата с Утка-Боб се отбихме в чудното ресторантче „Край Юпитер“ на брега на канала Ловъл. След два часа аз вече не можех да съобразя кои пипала да държа под масата, а с кои да държа чашата и сандвича с шунка. Точно в този момент Утка-Боб се сети, че е поканен на дискусия във връзка с кинематичната архитектура. Сигурно помните онова модно течение на времето да се строят въртящи се небостъргачи, здания-люлки, крачеци санаториуми и други такива съоръжения, които безмилостно скърцаха при най-малкото движение, а на обитателите постоянно им се завиваше свят. И тъй в дискусияния клуб съзрях една очарователна архитектка с бледи инфрачервени очи. От архитектура бъкел не разбирам. Аз имам друга, по-сериозна специалност. Но инфрачервените очи ме молеха: „Покажи ми на какво си способен!“ Най-сетне съобразих къде да дяна пипалата си и ги поставих всичките върху масата на председателстващия обсъждането. Архитектите замряха, очаквайки скандал, и в настъпилата тишина аз произнесох пламенна реч. През последните два дена се наложи да разуча справочника по кристалография и сега щеше да ми свърши добра работа.

Гласът ми загърмя из залата:

— Погледнете творенията си! Какво виждате? Вулгарни цилиндри и смехотворни правоъгълни паралелепипеди. Остарели форми, бедно въображение! Къде останаха тетраедрите, пълноплощниците? Къде, вас питам? Къде са опияняващите форми на бисфероидите? Къде са тороидите, трапецоедрите и додекаедрите? Къде са творенията на хексаедристите? Няма ги. Всичко пирамидално и бипирамидално ви се изплъзва. Вие не можете да се насладите на блаженството от симетрия, представена ни от теорията на пространствените групи.

Възхитени и смаяни от ерудицията ми, архитектите ме изнесоха на пипала от дискуссионния клуб. Инфрачервените очи светеха от обожание. Разбрах, че за да водиш научен спор, съвсем не е нужно да разбираш същността на проблема. Напълно достатъчно е да прибегнеш до това, което впоследствие нарекох метод на девиацията — на отклоняване от темата. Справедливостта изисква обаче да призная, че аз не съм автор на този метод. Успях да изясня, че исторически методът се е родил на един изпит по зоология при професор Даша-Гид. Професорът изпитвал студентите изключително за червеите. И естествено, прекалено заети с учене и любов, студентите четели само въпросите за червеите. Но веднъж, след като Даша-Гид изпитал двадесет човека и му дошло до гуша от червеи, на двадесет и първия задал въпрос за слоновете. Студентът казал: „Слонът е земен бозайник с дълъг червеобразен хобот. Червеите се делят на следните групи...“ По такъв начин, за да се спаси, студентът стихийно приложил метода на девиацията — метода на отклоняване от истинския предмет на спора. Изпитът впрочем е разновидност на дискусиата, където един от участниците по силата на официалното си положение оказва давление върху другите.

Да прескоча от кристалографията в архитектурата ми помогнаха очарователните очи. Сами разбирате, че не е препоръчително такъв своего рода катализатор да се използва при всички научни спорове. Просто не всякога може да ви е под ръка. Затова ще избързам и ще ви кажа, че в ръководството „Изкуство да се дискутира“, което съставих за себе си, е предвидено методът на девиацията да се прилага в два случая. Първо, когато нямате никакво понятие за предмета на спора; второ, когато искате да се похвалите със собствените си изследвания, които нямат нищо общо с обсъждания въпрос, като най-напред

започнете с това колко сте възхитен от интересните резултати, получени от докладчика. И в единия, и в другия случай трябва да се прибегне до грубата форма на девиацията. Например, на симпозиума на биохимиците може да заявите: „Преди да говоря за синтеза на полизахаридите, искам да кажа няколко думи за пясъчните бури“. Половко може да се прескочи от една орбита на друга с фразата: „В перспективните си изследвания на полизахаридите уважаният докладчик не е взел пред вид влиянието на пясъчните бури.“ По нататък изложете спокойно всичко за своите пясъчни бури. Не се стеснявайте! Само в много редки случаи някой недостатъчно учтив председател може да ви отнеме думата под предлог, че се отклонявате от темата.

Два дена след паметната дискусия по кинематичната архитектура се събудих рано сутринта потиснат от някакви тревожни предчувствия. Върху подноса за пощата намерих две телеграми: покана за симпозиума по аклиматизация на магарешките тръни и молба да взема участие в обсъждането на доклада „Вторият глас и модулацията“ на вечерта на композиторите-полисимфонисти. Спуснах се към видеофона да съобщя веднага, че няма да отида на обсъждането за тръните и втория глас. Но уви! — били ме поканили, защото узнали за триумфа ми в дискусияния клуб и с интерес очаквали да чуят мъдрите ми слова във връзка с аклиматизацията на тръните и модулацията на втория глас! При това председател на дружеството на композиторите-полисимфонисти излезе моят стар познат Елка-Как, с който всяко лято ловим риба в залива Големия Сирт. Що се отнася пък до дванадесетината чудаци, занимаващи се с магарешките тръни, при тях се отбих просто от любопитство.

И загинах!

Докладчиците и съдокладчиците така бяха навлезли в дебрите на тръните, че не знаеха как да се измъкнат. Към края на деветия час от разискванията председателстващият ласкаво ми помахаше с пипалата си и ме помоли да се изкажа. Понеже единственото ми желание беше колкото се може по-скоро да ме изхвърлят от залата и никога вече да не се сетят за моето съществуване, покатерих се на катедрата и безцеремонно изтърсих:

— Не знам защо сте ме поканили, но аз мога да говоря дълго!

Ефектът беше напълно противоположен на очакванията ми. Председателстващият, треперейки от благоговение, предложи да не ограничават с време „почетния докладчик“.

Така бе направена още една съдбоносна крачка по пътя на превръщането ми във всезнаещ Корифей.

Към края на месеца намирах върху подноса за пощата средно около четиринадесет покани за денонощие. Опитах да отказвам, като се позовавах на заетостта си — уви, марсианското денонощие е само с четиридесет и една минута по-дълго от земното! — но това водеше само до по-настойчиви молби. Организаторите на съвещанията проявяваха просто садистична упоритост. А когато ме поканиха на колоквиум по трансвиритуализъм (да пукна, ако знам какво е!) и аз се оплаках, че времето е лошо, веднага изпратиха да ме вземе много удобен ракетомобил, последна марка (за щастие наред пътя се разпоиха дюзите и аз успях да избягам).

За да не изпадне някой от вас в моето положение, предупреждавам: да не ви хрумне да измънкате по телефона, че не се чувствувате добре. Жалките ви увъртания ще предизвикат само всеопрощаваща усмивка — нищо друго. Ще ви простят — великодушно ще ви простят всякакво леко неразположение като инфаркт или рак на черния дроб.

Мога съвсем точно да си представя разговора, който се е водел преди да ме поканят на симпозиума по развъждането на пурпурните бактерии или на конференцията по смазочните масла:

— Трябва да поканим Стареца! Той умее да разпалва младежта!

— Извънредно интелигентен марсианец! Разправят, че свирел на арфа!

— Поразително! Какви всестранни интереси!

— Каква ерудиция!

— Корифей!

— Енциклопедист!

— Ако не го поканим, може да се обиди...

Аз да се обидя! Та аз се разтреперих с цялото си триъгълно тяло, когато осъзнах, че лепнатият ми веднъж етикет на всезнаещ Корифей, не е възможно вече да се махне. В това ме убеди случаят със защитата на дисертацията по актуална бонистика (?!). Имах непредпазливостта да заявя съвсем искрено: „Аз нищо не разбрах!“ — защитата на

дисертацията се прекъсна, дисертанта откараха в къщи в тежко шоково състояние. Ето какво значи мнението на Авторитета!

Впоследствие нееднократно съм прекъсвал всякакви разисквания само с една убийствена фраза: „От доклада на уважаемия колега не разбрах абсолютно нищо.“ Подобна забележка в устата на Авторитета е равносилна на интелектуална смърт за оратора. Никому дори и през ум не може да му мине, че всезнаещият Корифей е невежа по дадения въпрос или че страда от старческа глухота. Обратно! Всички ще схванат забележката му като деликатен намек, че докладът представлява рядка колекция от безсмислици. Вярно, че на колоквиума по биомеханика... или... не, на конференцията по частиците на частиците... ораторът се опита да възрази. Аз го атакувах с думите: „Вие може да мислите така, но аз съм на друго мнение.“ Докладчикът знаеше добре темата, но със скептичните си забележки аз така го накарах да излезе от кожата си, че той загуби нишката на разсъжденията си, обърка се и накрая млъкна. Скептичният метод за водене на дискусии възтържествува, а аз получих възможност да изпия в бюфета чашка кафе.

Въобще скептичният метод за дискутиране е прост като фасул. Ако дискусията се води между химици, попитайте: „Имали ли сте работа с истински чисто вещество?“ Понеже на този въпрос никой не може да даде абсолютно положителен отговор, доверието в докладчика се подкошава, разискванията замират. Пред физици може лесно да проявите скептичността си с помощта само на две фрази: „И вие смятате, че такава задача може да се реши без квантовата механика?“ Или „Не ви ли се струва, че е трябвало да вземете пред вид и релативистичния ефект?“ С такива общи забележки може безпогрешно да атакувате който и да е докладчик и с приятното съзнание за изпълнен дълг да напуснете събранието... за да сварите съвещанието по разширяване на марсианските канали или симпозиума по сингуларни уравнения.

Всеки марсианец си има своите дребни слабости. И на мен нищо марсианско не ми е чуждо! Поддал се веднъж на славолубието и суетността, като възмездие за загубеното време аз изобретих метода на автоапотеоза или сам да си кадиш тамян. Това е филигранна техника на самовъзхвалата. Мнозина мои колеги също прибягват при разисквания до метода на автоапотеоза, но стихийно, несъзнателно.

Аз поставих този метод за дискутиране на научна основа, като разграничих две разновидности: биографична и географска.

Първата разновидност на самовъзхвалата се състои в това всячески, но някак мимоходом, да изтъквате връзките си с други знаменити Корифеи. Като имам пред вид, че болшинството учени рядко слизат от Марс на Земята, най-добре ще е ни в клин ни в ръкав да подметнете за близкото си познанство с земните Авторитети. Например: „Спомням си, подобен въпрос обсъждахме с моя скъп колега Нилс Бор...“. Или (колкото може по-небрежно): „Наскоро един мой приятел, който получи втора Нобелова премия, ме уверяваше...“ Но не се увличайте!

Подмятането, че през миналата седмица сте закусвали с Нютон или че сте обсъждали конструкцията на мас-спектрографа с Аристотел, може да даде обратен ефект дори и у най-лековерните ви колеги.

Втората — географската — разновидност на самовъзхвалата се изразява в следното: представяте се за много пътувал марсианец. За тази цел изпъстряте речта си с такива забележки: „Както вече говорих по същия въпрос на конгреса в Малаховка...“, „Връщайки се от колоквиум на Юпитер...“ и други подобни. За пътуване до Венера не бива да споменавате от морални съображения, а с пътешествия из родния Марс се хвалят само учени с не особено висок ранг.

По същото това време, просто за развлечение, почнах да съставям ръководство за „Искусството да се дискутира“. Ръководството напредваше с гигантски крачки, а стъпалата, водещи към моята лаборатория, все чакаха ли чакаха кога най-сетне моите шест крака ще оставят следи по дебелия слой прах. Уникалната ми библиотека от кристали, посветена на интересуващия ме въпрос, се разпадаше на аморфен прах. Нощем се събуждах с вик: „Искам думата!“, а сутрин, недоспал, навличах залитайки фраката и се замъквах на конгреса на летящите всъдеходи.

Дори ежедневно и обилно прилагане на метода на автоапотеоза не ми донасяше облекчение. В мен почна да назрява план за отмъщение и освобождение. Реших сам да подкопая авторитета си, да отворя очите на всички организатори на съвещания и симпозиуми, да разберат, че участието ми в качеството на всеобхватен Авторитет в техните разнообразни съвещания е толкова нелепо, колкото

появяването на марсианец в херметичен скафандр сред печещите се на плажа.

Срещу любителите на дискусии трябва да водиш борба със собственото им оръжие! Вече бях забелязал, че дори най-издръжливите участници в разискванията запазват добрата си спортна форма не повече от дванадесет часа. Тринадесетият час се оказва съдбоносен! Те почват да клюмат, или неудържимо да се прозяват, да прелистват списанието „Всичко за марсианките“. Затова, след като изучих, обобщих и творчески осмислих събрания опит, спрях се на следните особени методи за водене на дискусии, които, според мен, трябваше решително да разклатят репутацията ми на Корифей. Най-точното им название ще е методи за „разтягане на локуми“ или „наливай от пусто в празно“.

И трите метода успях веднага да пусна в ход.

Злорадствувайки тайно, аз седях на дискусиата по молекулярна музика, мълчалив като телеграфен стълб. И едва когато председателстващият произнесе: „Постъпило е предложение да се прекратят разискванията“, аз поисках думата. И поднесох на молекулярните музиканти един горчив хап! Повторих — да, повторих дума по дума, а аз имам добра памет — речта на главния докладчик, изказванията на тримата съдокладчици и на всички, участвували в разискванията. Говорих наистина ДЪЛГО! Чувствувах как привържениците и хулителите на молекулярната музика, разединени до преди малко, се обединиха, обзети от един единствен порив — те жадуваха да ми одерат кожата и да я опънат на барабаните си, а после да изсвирят нещо молекулярно на флейти, направени от костите ми. Но няма как, трябваше да изтърпят. Нали все пак съм Корифей. А повечето Корифеи само това и правят — приповтарят казаното порано. Затова пък повече не ме поканиха. И никога вече не ще ме поканят, кълна се във Фобос и Деймос!

Ето как успешно приложих „метода на повторението“. Но да повториш с точността на магнетофон всичко, което са говорили преди теб, изисква огромно напрежение.

За венец на раздела „разтягане на локуми“ аз смятам метода за „модификация на граничните условия“. Той е прост, но тази простата се основава на дълголетен опит... Той е прост, но това е простотата на гениалността. Той... Аз потръпвах от наслаждение, когато записвах

със златно острие върху стените на изкуствен сапфир краткото изложение на метода. Например докладчикът говори, че опитът се е провеждал при налягане десет атмосфери. Позаинтересувайте се многозначително: „А не ви ли се е случвало да работите при двадесет атмосфери? Може би има смисъл даже да се увеличи налягането!“ Не е трудно да се формулират и други аналогични въпроси: за температурата, параметрите и тъй нататък. По отношение на температурата все пак внимавайте. Да не се изгорите! Въпросът: „Защо не сте продължили експеримента си при температура минус триста градуса?“ може да се стори прекалено смел.

Методът за модификация на граничните условия не изисква знания, опит, интелект. Провалът практически е невъзможен, затова пък лесно ще се прославите като всезнаещ мъж, който смело гледа напред, в бъдещето. Методите „разтягане на локуми“ са донесли на мнозина почести и слава.

Но аз жадувах само за едно: всички да разберат, че високоавторитетните ми изказвания са наистина разтягане на локуми и само губят времето на деловито настроените участници на ДДД — диспутите, дискусиите и дебатите. Изглежда, успех! Поканите на ДДД понамаляха. И все пак... Колко е велика силата на инерцията! Върху синия поднос за пощата все още намирах покани за обсъждане на проблема за косопада, отглеждането на марсиански краставици, използването на водораслите в сладкарската промишленост. Уви, дървото на съвременната наука е толкова разклонено, че под сянката му могат да опънат палатките си хиляди конференции.

Нима на симпозиума на мелничарите са узнали как съм изкарал от търпение молекулярните музиканти? Нима палеоботаниците подозират, че мога да ги натопя в океан от модифицирани въпроси, както веднъж натопих чистохимиците и неолингвистите!

Трябваше да извърша нещо ужасно! Нещо такова, че всички да узнаят. Което да смути сърцата на всички организатори на ДДД и навикът им да канят Авторитети и Корифеи да изчезне като цигарен дим, всмукан от мощен вентилатор.

И аз употребих смъртоносния метод на „идиотските въпроси“. Изключително опасен за използващия го! Трябва да се прилага извънредно предпазливо!!

Когато дисертантът вече бе изразходил два товарни ракетомобила красноречие и званието кандидат на неврокибернетичните науки му изглеждаше толкова реално, колкото изгревът на слънцето, аз попитах, усмихвайки се извиняващо:

— Разрешете ми да задам един съвсем глупав въпрос. Как въз основа на вашата теория може да се конструира малогабаритен вечен двигател?

— Малогабаритен? — промълви дисертантът.

Аз сякаш видях как през триъгълния му мозък премина: „Пропаднах!“ Пипалата му се подкосиха... Нокаут!

Средства срещу метода на „идиотския въпрос“ няма. Никакво спасение — нито бдителността, нито гранитното самообладание. Вече самата предварителна забележка, че въпросът е глупав, тоест, че уж е прост и безобиден — е коварен удар в гърба. После следва изключително затруднителният въпрос, на който, разбира се, е абсолютно невъзможно да се отговори. Нокаут!

По такъв начин коварството и вероломството ми станаха очевидни и рискът, свързан с поканването ми на ДДД явно прекалено голям. Потокът от покани секна, както струя вода от затворен кран. Научната методология на дискутирането одържа победа!

Най-сетне аз можех спокойно да се върна към любимата работа. Занимавам се с класификация на миризмите на звездите и мъглявините. В тази област съм наистина Корифей! И само в тази. Дано не ви хрумне да ме поканите на симпозиуми и конференции, посветени на матричната алгебра или на геоморфологията. Ще си изпатите още по-лошо. Аз съм много зъл! Предупреждавам ви, че в ръководството ми „Изкуството да се дискутира“ има двеста осемдесет и три метода за водене на дискусии. От предвидливост ви запознах само с някои от тях. Не с най-опасните...

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
11/1968 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.